

до окремої особи, стосується лише її і не підлягає контролю з боку суспільства і держави, якщо вона носить не протиправний характер.

Невтручання в особисте і сімейне життя піддається окремим, передбаченим законом обмеженням відносно осіб, які працюють на режимних об'єктах, що мають доступ до державної таємниці, неповнолітніх і осіб з психічними відхиленнями; осіб, страждаючих тяжкими інфекційними захворюваннями; осіб, що тримаються під вартою, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі або знаходяться після звільнення під адміністративним наглядом.

Все вищевикладене дозволяє прийти до висновку, що таємниця приватного життя складається з безлічі структурних елементів (свобода і особиста недоторканість, особиста і сімейна таємниця, конфіденційна інформація про особисті дані і т.д.) і відноситься до об'єктів охорони кримінального процесуального законодавства.

*Хахуцяк О. Ю.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри досудового розслідування
навчально-наукового інституту підготовки
фахівців для підрозділів слідства
та кримінальної міліції
Національної академії внутрішніх справ*

СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНІ СУБ'ЄКТИ У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

У прийнятому в 2012 р. новому Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) зроблено значний позитивний крок у сфері кримінальної юстиції щодо неповнолітніх. Це зумовило і прийняття низки законодавчих актів щодо діяльності працівників слідства, прокуратури та суду.

Так, уперше за роки незалежності України законодавець вказує, що суб'єкти, які провадять розслідування у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, мають відповідати певним вимогам, для забезпечення законності, обґрунтованості та ефективності кожного прийнятого рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом.

Зокрема, у ч. 2 ст. 484 КПК України зазначається, що кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, у тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, у тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати

процесуальні дії у порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього [1].

9 серпня 2013 р прийнято спільний наказ Генерального прокурора України та МВС України № 79/867 «Щодо вдосконалення взаємодії з питань додержання прав та інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні», у якому визначається, що відповідно до вимог ч. 2 ст. 484 КПК України слідчих призначати, як правило, із числа осіб зі стажем слідчої роботи не менше трьох років. Визначення спеціально уповноважених слідчих для здійснення досудового розслідування щодо неповнолітніх проводити шляхом видання наказів, а визначення слідчого (групи слідчих) у конкретному кримінальному провадженні проводити шляхом видання письмового доручення, копії яких долучати до матеріалів кримінальних проваджень [2].

Генеральна прокуратура України першою серед державних органів здійснила системні структурні зміни в організації роботи органів прокуратури у сфері охорони дитинства. У центральному апараті створено Головне управління захисту прав і свобод дітей, до повноважень якого віднесено процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, забезпечення нагляду за додержанням їх прав при виконанні кримінальних покарань та застосуванні заходів примусу, захист прав дітей у суді, нагляд за додержанням і застосуванням органами влади законів із питань охорони дитинства. Відповідні самотійні підрозділи діють у прокуратурах регіонів. Вибудовано чітку вертикаль прокурорів, уповноважених на виконання зазначених повноважень щодо захисту прав і свобод дітей.

Наказом Генерального прокурора України від 1 листопада 2012 р. № 16гн «Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей» [3] чітко регламентуються завдання та функції прокурорів, визначаються пріоритети у цій сфері, які базуються на вимогах Конвенції ООН про права дитини та Закону України від 26 квітня 2001 р. «Про охорону дитинства».

У зазначеному наказі Генерального прокурора України також прямо вказується, що безпосереднє виконання обов'язків щодо захисту прав і свобод дітей доручати досвідченим працівникам, які мають стаж роботи в органах прокуратури, як правило, не менше 3 років. У прокуратурах районного рівня, по можливості, на цих прокурорів не покладати виконання обов'язків з інших напрямів прокурорської діяльності.

Установлені КПК України особливості кримінального провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінального провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень є складовими впровадження у кримінальне процесуальне право України ювенальної юстиції.

Коло суддів, уповноважених на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх, порядок набуття ними таких повноважень і особливості їх правового статусу визначаються згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якого у місцевих загальних судах та апеляційних судах областей, м.м. Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим діє спеціалізація зі здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Судді (суддя), уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обираються з числа суддів відповідного суду зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. Кількість суддів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду. Суддею, уповноваженим здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, може бути обрано суддю із стажем роботи суддею не менше десяти років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями. У разі відсутності в суді суддів з необхідним стажем роботи суддя, уповноважений здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обирається з числа суддів, які мають найбільший стаж роботи на посаді судді. Судді, уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, не звільняються від виконання обов'язків судді відповідної інстанції, проте здійснення ними таких повноважень враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

Проаналізувавши коло суб'єктів, уповноважених проводити розслідування у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, можна зробити висновок про те, що реформування органів державної влади з питань захисту прав дітей розпочато та триває.

Така спеціалізація діяльності органів слідства, прокуратури та суду найбільш повно відповідає європейським принципам ювенальної юстиції, яка запроваджена у розвинутих країнах світу, та схвалена Представництвом фонду ЮНІСЕФ в Україні.

Спеціалізація слідчих, прокурорів та суддів у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх є позитивним кроком у реформуванні кримінальної юстиції у напрямку забезпечення додаткових гарантій захисту прав дітей.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Шортнова. – Х. : Право, 2012. – Т. 1. – 768 с. – Т. 2. – 664 с.

2. Наказ Генерального прокурора України та МВС України від 9 серпня 2013 р. № 79/867 «Щодо вдосконалення взаємодії з питань додержання прав та інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні».

3. Наказ Генерального прокурора України від 1 листопада 2012 р. № 16гн «Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей».

4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 716-VII від 19 грудня 2013 р., № 721-VII від 16 січня 2014 р.).

*Шум В. В.,
старший слідчий слідчого управління
ГУ МВС України у м. Києві*

УЧАСНИКИ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА КОРЕСПОНДЕНЦІЮ ЯК НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ ЗА КПК УКРАЇНИ

У чинному Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня 2012 р. (далі – КПК) накладення арешту на кореспонденцію визначається як негласна слідча (розшукова) дія, процесуальний порядок проведення якої унормовується у ст.ст. 261-262 КПК. Однак наразі нормами КПК детально не встановлюється порядок накладення арешту на кореспонденцію: відсутні відповіді на запитання, куди саме направляється ухвала слідчого судді про арешт кореспонденції, за місцем реєстрації чи фактичного проживання особи; яка посадова особа відповідальна за належне виконання такої ухвали слідчого судді; у які строки слідчий повідомляється про надходження кореспонденції, на яку накладено арешт, тощо. Крім того, підлягає подальшому дослідженню визначення складу обов'язкових і факультативних учасників проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

У ч. 1 ст. 262 КПК визначається, що огляд затриманої кореспонденції проводиться в установі зв'язку, якій доручено здійснювати контроль і затримувати цю кореспонденцію, за участю представника цієї установи, а за необхідності – за участю спеціаліста. У присутності зазначених осіб слідчий вирішує питання про відкриття і оглядає затриману кореспонденцію. Виходячи з цієї норми процесуального закону можемо зробити висновок, що до обов'язкових учасників огляду і виїмки кореспонденції у випадку накладення на неї арешту є слідчий та представник установи, якій доручено здійснювати контроль і затримувати кореспонденцію (як правило, це представник поштової установи).

Участь керівника органу досудового розслідування у проведенні вказаної дії носить подвійний характер: якщо такий керівник особисто здійснює досудове розслідування (п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК), він користується при цьому повноваженнями слідчого і, відповідно, є обов'язковим учасником. У випадку накладення арешту на кореспонденцію, її огляду і виїмки безпосередньо слідчим, можлива участь керівника органу досудового розслідування відносить його до факультативних учасників.